

**МІЖНАРОДНІ ТА ЗАРУБІЖНІ СТАНДАРТИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ТА ЗАХИСТУ
ВИКРИВАЧІВ КОРУПЦІЇ ТА ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ В НАЦІОНАЛЬНУ ПРАКТИКУ****INTERNATIONAL AND FOREIGN STANDARDS OF LEGAL STATUS AND PROTECTION
OF WHICH-WHISTLEBLOWERS AND THEIR IMPLEMENTATION IN NATIONAL PRACTICE**

Бугайчук К.Л., д.ю.н., доцент,

*Харківський національний університет внутрішніх справ,
Завідувач науково-дослідної лабораторії***з проблем наукового забезпечення правоохоронної діяльності
та якості підготовки кадрів**<https://orcid.org/0000-0003-2429-5010>,e-mail: kbugaychuk@gmail.com

У статті автором проаналізовані положення Конвенції Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією, Цивільної конвенції про боротьбу з корупцією, Міжамериканської конвенції проти корупції, Конвенції Африканського союзу про попередження та боротьбу з корупцією, Директиви ЄС «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС», нормативних актів Великої Британії та Австралії щодо протидії корупції з метою виокремлення базових принципів та стандартів діяльності викривачів корупції.

Наголошено, що основними стандартами організації діяльності викривачів корупції є: закріплення правового статусу викривачів в національному законодавстві; нормативне визначення порядку реалізації процедур повідомлень про корупцію; необхідність здійснення систематичного виховання посадових осіб та громадян у сфері здійснення повідомлень про протиправні дії, в т.ч. про корупцію; необхідність розробки етичних кодексів поведінки посадових осіб; встановлення відповідальності за перешкодження діяльності викривачів; забезпечення захисту викривачів та створення їм належних умов в реалізації трудових, соціальних та інших прав; встановити запобіжні та превентивні заходи щодо завідомо неправдивих повідомлень про корупцію.

На підставі аналізу імплементації положень міжнародних та зарубіжних нормативних актів в національне законодавство України запропоновані напрями його подальшого удосконалення, зокрема щодо ухвалення низки підзаконних нормативних актів з питань правового статусу викривачів, приведення норм Закону України «Про запобігання корупції» у відповідність до інших нормативних актів, нормативного регулювання порядку надання викривачам корупції медичної та психологічної допомоги.

Ключові слова: корупція, запобігання корупції, викривач, конвенція, директива, Європейський Союз, зарубіжний досвід, принципи, стандарти, антикорупційне законодавство.

In the article, the author analyzed the provisions of the United Nations Convention against Corruption, the Criminal Convention on Combating Corruption, the Civil Convention on Combating Corruption, the Inter-American Convention against Corruption, the African Union Convention on Preventing and Combating Corruption, the EU Directive "On the Protection of Persons, who report violations of EU legislation", regulations of Great Britain and Australia on anti-corruption in order to highlight the basic principles and standards of activities of whistleblowers.

It was emphasized that the main standards of organizing the activity of corruption whistleblowers are: fixing the legal status of whistleblowers in national legislation; regulatory definition of the procedure for implementing corruption reporting procedures; the need for systematic training of officials and citizens in the field of reporting illegal actions, including about corruption; the need to develop ethical codes of conduct for officials; establishment of responsibility for hindering the activities of whistleblowers; ensuring the protection of whistleblowers and creating proper conditions for them to exercise their labor, social and other rights; establish precautionary and preventive measures regarding knowingly false reports about corruption.

Based on the analysis of the implementation of the provisions of international and foreign normative acts into the national legislation of Ukraine, directions for its further improvement are proposed, in particular, regarding the adoption of a number of subordinate normative acts on the legal status of whistleblowers, bringing the norms of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" into line with other normative acts, normative regulation of the procedure for providing medical and psychological assistance to corruption whistleblowers.

Key words: corruption, prevention of corruption, whistleblower, convention, directive, European Union, foreign experience, principles, standards, anti-corruption legislation.

Постановка проблеми. Проблеми боротьби із корупцією для нашої країни залишаються найбільш актуальними та такими, що вимагають постійної уваги з боку керівництва держави та усіх органів влади, оскільки виступають певним «маркером» на шляху до Європейської та Євроатлантичної інтеграції. Так, за словами Президента Європейської комісії Урсули фон дер Ляєн у Брюсселі відомо про проблеми корупції в Україні, однак політична спільнота та керівництво ЄС спостерігають прогрес у цьому питанні: «Останнім часом фіксуються позитивні зрушення. В той же час важливим залишається напрям цифровізації багатьох процесів. Чим менше у вас контактів між людьми і чим більше сфер у вас цифровізовано, тим краще ви можете боротися з корупцією» [1].

Підтвердженням відповідних висновків є дані Transparency International відповідно до яких у 2022 році Україна отримала 33 бали зі 100 можливих в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index — CPI) і тепер наша держава посідає 116 місце зі 180 країн у CPI. Набрані Україною 33 бали – це найвищий показник з часу запуску

оновленої методології CPI. Таким чином за останні 10 років показник України зріс на 8 балів. Як вказують фахівці серед безперечних позитивів боротьби з корупцією в нашій країні є ухвалення державної Антикорупційної стратегії, призначення ключових керівників в антикорупційних органах, результати роботи Вищого антикорупційного суду [2].

У 2019 році до Закону України «Про запобігання» корупції іншим законодавчим актом були внесені зміни щодо функціонування інституту викривачів корупції, яким був врегульований його правовий статус, визначені гарантії їх захисту, винагороди, правовий статус в певних провадженнях, канали повідомлень про корупцію тощо [3].

Разом із цим слід підкреслити, що вітчизняна практика з цих питань має спиратися на відповідні світові та міжнародні стандарти в цій сфері, а тому дослідження кращих зарубіжних практик діяльності викривачів корупції, визначення їх правового статусу у міжнародних документах та нормативно-правових актах ЄС здатне посилити зміст чинного законодавства України та практику діяльності викривачів корупції на національному рівні.

Аналіз останніх публікацій. За останні роки науковою спільнотою було опубліковано чимало праць з питань запобігання корупції та правового статусу і процедури захисту викривачів корупції. Серед таких робіт, насамперед, слід згадати здобутки В.Л. Давиденко, В.В. Кареліна О.О. Косиці, Є. Кобка, І.В. Наконечної, А.А. Приходька [4-9]. Особливо слід згадати роботи в яких висвітлені окремі питання міжнародного досвіду функціонування інституту викривачів корупції [10-11], а також науково-практичні коментарі відповідних законодавчих положень [12]. Разом із цим в сучасних умовах майже не має систематизованих праць стосовно уніфікації положень міжнародних стандартів щодо статусу викривачів корупції, а також подальшого їх впровадження в національне законодавство.

Метою статті є аналіз положень міжнародних та зарубіжних нормативно-правових актів стосовно правового статусу інституту викривачів корупції, а також визначення перспективних напрямів їх реалізації в положеннях чинного законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Для початку слід проаналізувати зміст основних міжнародних конвенцій. Конвенція ООН проти корупції містить на перший погляд, одну профільну статтю – 33, відповідно до якої кожна держава-учасниця розглядає можливість включення до своєї внутрішньої правової системи належних заходів для забезпечення захисту будь-яких осіб, які добросовісно й на обґрунтованих підставах повідомляють компетентним органам про будь-які факти, пов'язані зі злочинами, передбаченими цією Конвенцією, від будь-якого несправедливого поводження [13].

На перший погляд вказана інформація може свідчити про недостатню увагу до проблеми правового статусу викривачів, але деякі аспекти цієї проблеми визначені в інших статтях цієї Конвенції (статті 8, 14, 32), зокрема:

1) держави-учасниці Конвенції мають розробити свою власну систему запобігання та протидії корупції, яка буде відповідати принципам гласності, прозорості та залучення громадянського суспільства;

2) кожна держава повинна вивчати, впроваджувати та удосконалювати усі ефективні практики щодо запобігання корупції (в т.ч. й щодо повідомлень про корупцію);

3) при розробці державної політики у сфері протидії корупції мають бути ухвалені нормативно-правові акти, етичні кодекси або інші документи, які сприятимуть вихованню серед державних службовців, громадян та інших осіб звички правомірної поведінки, яка, зокрема, має включати реалізацію системи заходів, що будуть сприяти своєчасному повідомленню про корупційні діяння, особливо в сфері публічної служби;

4) країни, що ратифікували Конвенцію, мають вжити належних зусиль з тим, щоб активніше залучати до протидії корупції інститути громадянського суспільства. Громадяни мають знати контакти органів, що відповідають за протидію корупції, їм має бути надана можливість повідомляти ці органи про випадки корупційних правопорушень та правопорушень, які можуть бути пов'язані із корупцією;

5) в країнах-учасницях Конвенції має бути створена система правових заходів для захисту осіб, що приймають участь в кримінальному провадженні в якості свідків корупційних правопорушень, експертів та фахівців, що дають свої висновки у відповідних кримінальних справах. Відповідні заходи мають включати створення можливостей для фізичної безпеки осіб: свідчення онлайн, фізична охорона, зміна місця проживання та документів про особу [13].

Крім того, не всі дослідники знають та враховують положення Технічного регламенту до Конвенції ООН проти корупції [14]. Саме цей документ по своїй суті вибудовує рекомендації для належного правового регулювання здійснення повідомлень про корупцію та побудови важливого елемента антикорупційної вертикалі – інституту викривачів.

Серед основних тез (принципів, правил, стандартів), які пропонуються до реалізації в національному законодавстві країн-учасниць Конвенції ООН проти корупції можна виділити наступні:

1) Інформація, що повідомляється викривачем, може не бути доказом в кримінальній справі в законодавчому сенсі цього поняття, проте вона може свідчити про ймовірність вчинення правопорушення.

2) Викривач корупції та свідок за своїм правовим статусом є різними особами, що має бути враховано в національних системах законодавства.

3) У законодавстві країн-учасників мають бути вирішені наступні питання: суб'єкти повідомлень, адресати повідомлень, форма повідомлень, неправдиве повідомлення, захист викривача.

4) В суспільстві слід виховувати культуру здійснення повідомлень про корупцію, залучати громадське суспільство до популяризації таких дій.

5) Особи повинні мати можливість повідомляти про корупцію, як в рамках своєї організації, так і незалежним антикорупційним органам. Має бути врегульовано питання можливості здійснення анонімних повідомлень.

6) Поряд із встановленням відповідальності за завідомо неправдиве повідомлення про корупцію, у нормативних актах країн-учасниць слід передбачити правові та соціальні гарантії для викривачів корупції [14].

Наступним слід згадати Кримінальну та Цивільну Конвенції про боротьбу з корупцією. Так відповідно до вказаних міжнародних документів сторони, що ратифікували ці конвенції повинні:

– вжити систематичних заходів для забезпечення захисту осіб, які повідомляють про кримінальні корупційні злочини, співробітничать із антикорупційними та іншими правоохоронними органами або є свідками у відповідних кримінальних справах;

– передбачити в положеннях чинного законодавства власної країни норми, що забезпечують захист працівників установи та організації, які повідомляють про вчинки, що можуть свідчити про корупцію, від незаконного переслідування, звільнення, дисциплінарної відповідальності та інших санкцій [15, 16].

Серед континентальних документів слід, насамперед, згадати про Міжамериканську конвенцію проти корупції та Конвенцію Африканського союзу про попередження та боротьбу з корупцією.

Якщо вести мову про конвенцію американського континенту, то в частині захисту прав викривачів та інших осіб, вона виходить с позицій важливості виховання доброчесності серед державних службовців, створення прозорих реєстрів, що дозволяють відслідковувати їх доходи та створення надійних систем їх захисту. Зокрема, стаття 3 цього документу вказує: «Держава має створити норми поведінки для правильного, чесного і належного виконання публічних функцій. Ці норми повинні бути закликані запобігати конфліктам інтересів і встановлювати заходи і системи, що вимагають від урядових чиновників повідомляти відповідним органам про акти корупції при виконанні публічних функцій. Такі заходи повинні допомогти зберегти довіру населення до чесності державних службовців і державних процесів. Держави-учасниці мають вжити заходів щодо створення системи для реєстрації прибутку, майна і зобов'язань осіб, які виконують публічні функції, а також системи для захисту державних службовців і приватних осіб, які щирозсердно повідомляють про акти корупції, включаючи захист даних про їх особу» [17].

В свою чергу вимоги документів Африканського союзу зосереджені в більшій частині на захисті викривачів корупції за такими напрямками:

– вжити законодавчих та інших заходів для захисту «інформаторів» і свідків у корупційних та пов'язаних

з ними правопорушеннях, включаючи захист їхніх близьких осіб;

- вжити заходів, які гарантуватимуть, щоб до громадян, які повідомлятимуть про випадки корупції, не були застосовані відповідні стягнення та покарання;
- прийняти нормативні акти, які встановлять покарання за завідомо неправдиві повідомлення про корупцію;
- зміцнити механізми підвищення обізнаності населення щодо боротьби з корупцією та пов'язаними з нею правопорушеннями [18].

У якості проміжного висновку відмітимо, що міжнародні конвенції встановлюють велику кількість стандартів у сфері визначення правового статусу викривачів корупції, включаючи механізми їх захисту, виховання доброчесності серед публічних службовців та населення тощо.

Якщо проаналізувати законодавство Європейського союзу, то, насамперед, слід згадати Директиву (ЄС) 2019/1937 «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС» [19], яка встановлює «...правила та процедури для захисту «викривачів», осіб, які повідомляють інформацію, яку вони отримали в контексті професійної діяльності на предмет порушень законодавства ЄС у ключових сферах політики. Зазначені порушення включають в себе, як протиправні дії чи бездіяльність, так і зловживання» [20, с. 5-7].

Директива, насамперед, містить поняття викривачів, а саме: «Особа, яка повідомляє про порушення» – фізична особа, яка повідомляє чи розкриває для громадськості інформацію про порушення, яку вона отримала в межах виконання нею діяльності, пов'язаної із роботою або особа, яка сприяє повідомленню – фізична особа, яка допомагає особі, яка повідомляє про порушення, в процесі повідомлення про порушення в межах діяльності, пов'язаної з роботою, і допомога якої повинна бути конфіденційною».

У статті 19 перелічуються заборони щодо переслідування викривачів, що повідомили про протиправне діяння, зокрема у вигляді відсторонення, скорочення, звільнення з посади, пониження в посаді чи ненадання підвищення за посадою, застосування стягнень, дисциплінарних чи майнових покарань, припинення трудового договору, анулювання дозвільних документів тощо [19].

Цікавим моментом в аналізованій директиві ЄС є те, що в ній визначені нові поняття, зокрема такі, як канали повідомлень викривачами інформації про вчинення правопорушень. Ці канали бувають внутрішніми та зовнішніми. Державні члени повинні заохочувати надання інформації саме через внутрішні канали перед тим, як ця інформація буде оприлюднена через зовнішні канали, якщо правопорушення можна бути припинити всередині організації. Внутрішні канали створюються керівником відповідної установи та організації і керуються спеціально уповноваженою особою.

В свою чергу спеціально уповноважені державою органи мають створити незалежні зовнішні канали повідомлень інформації про вчинення правопорушень. Такі органи мають контролювати надходження повідомлень, налагодити зворотній зв'язок із викривачами, своєчасно передавати інформацію, що міститься у повідомленні, компетентним установам, органам, службам чи агентствам Європейського Союзу, якщо це необхідно для подальшого розслідування. Зовнішні канали і вважаються незалежними та автономними, якщо вони відповідають таким критеріям: 1) вони розроблені, встановлені та експлуатуються таким чином, що забезпечує повноту, цілісність і конфіденційність інформації та запобігає доступу до неї неуповноважених співробітників; 2) ці канали забезпечують тривале зберігання інформації відповідно до статті 18 директиви, що дозволяє проводити подальші розслідування.

Таким чином слід підкреслити, що стандарти захисту викривачів та роботи із ними, що ухвалені в Європей-

ському Союзі, більш широко трактують термін «викривач», під яким розуміються особи, які не тільки повідомляють про корупційні злочини, алей про інші протиправні дії, які стали їм відомі у зв'язку із виконанням службових повноважень. Крім того Директивою ЄС 2019/1937 встановлені вимоги щодо каналів повідомлення інформації про правопорушення, які мають бути імплементовані в практику країн ЄС, що приєдналися до цього документу.

Наступним слід дослідити нормативні акти окремих зарубіжних країн, що містять правила та норми, які регулюють питання повідомлення громадянами та посадовими особами інформації про правопорушення.

У Великобританії діє Закон «Про інформування та розкриття громадських інтересів» 1998 року, який розповсюджує свою дію на персонал центрів депортації іммігрантів (IRC), установ розміщення іммігрантів перед від'їздом (PDA), місць короткострокового утримання іммігрантів (RSTHF), місць їх короткострокового утримання на морі/аеропортах та для персоналу, який надає послуги супроводу від або до місця утримання іммігрантів під вартою. Відповідно до вказаного акту весь персонал повинен повідомляти про власні підозри у вчиненні правопорушень серед персоналу через спеціально створені канали повідомлень. Ця інформація повинна бути вивішена в кімнатах персоналу та офісах кожного IRC. Цей нормативний акт вказує, що відповідне інформування є важливим для Міністерства внутрішніх справ оскільки воно захищає людей, які перебувають під вартою, викривачі можуть дати змогу вирішити проблеми вчинення правопорушень серед персоналу ще до їх загострення, а культура інформування здатна стримувати протиправні дії, продемонструвати підзвітність організації, зменшити ризик анонімних і зловмисних витоків інформації, мінімізувати витрати та компенсації від нещасних випадків, судових процесів і регуляторних перевірок [21].

Закон Австралії «Про розкриття публічних інтересів» говорить, що він ухвалений для того, щоб «...перешкоди, які заважають людям, що працюють у державному секторі, говорити про серйозні проблеми, а також забезпечує належне розслідування розкритої інформації та забезпечує захист тих, хто повідомляє про неї» [22]. Згідно із цим законом особа може повідомити про певну поведінку або події, якщо вони: суперечать закону, свідчать про корупційні дії, впливають на відправлення правосуддя, призводять до розтрати державних коштів або власності, є зловживанням суспільною довірою, створює загрози навколишньому середовищу, порушує встановлений порядок управління, відносини приватної чи державної власності тощо.

Отже, закони про здійснення повідомлень, які ухвалені в інших зарубіжних країнах подібно до директиви ЄС, вважають викривачами не тільки осіб, що повідомляють про корупційні правопорушення, алей про проступки, що мають суспільний інтерес. Це можуть бути правопорушення в сфері безпеки навколишнього середовища, фінансів, транспорту, порядку управління, порушення прав людини тощо. Причому слід підкреслити, що зарубіжне законодавство говорить про інститут викривачів не як про право особи, а як про певний громадський обов'язок, який має бути схвалений, як з боку держави, так і з боку громадянського суспільства.

Таким чином можна зробити висновок, що діяльність інституту викривачів слід розповсюдити не тільки на сферу запобігання корупції, алей й на інші сфери суспільно-політичних та соціально-економічних відносин. В той же час необхідно підкреслити те, що велику роль при цьому має відігравати належним чином побудована система захисту прав викривачів та їх фізичної недоторканості.

Як вже було зазначено вище, у 2019 році до чинного законодавства України були внесені значні зміни щодо статусу викривачів корупції. Основними змінами, які зна-

йшли відображення у Закону України «Про запобігання корупції» стали наступні (Розділ 8):

1) Встановлено, що викривачі, їх близькі особи перебувають під захистом держави.

2) Започатковано створення Єдиного порталу повідомлень викривачів. Єдиний портал повідомлень викривачів гарантує викривачам дотримання умов конфіденційності та анонімності, а також забезпечує доступ викривачів до інформації про стан та результати розгляду їх повідомлень і є офіційним внутрішнім джерелом інформації про осіб, які мають статус викривачів.

3) Встановлено, що підприємствами, організаціями та установами, а також спеціальними суб'єктами запобігання корупції мають бути створені зовнішні та внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень.

4) Викривач самостійно визначає, які канали використовувати для повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень

5) Визначені загальні права та гарантії захисту викривачів корупції.

6) Врегульовано порядок захисту трудових прав викривача.

7) Розкрито сутність права викривача на конфіденційність та анонімність, на отримання інформації.

8) Передбачена можливість отримання викривачем винагороди за повідомлення про корупційний злочин [23].

Тобто, як ми бачимо дуже багато із положень міжнародних документів (конвенцій, директив) були втілені в національну практику. Разом із цим існують певні напрями, що потребують вдосконалення. Основною проблемою, яка існує на даний час, є відсутність належного механізму правового регулювання законодавчих положень про статус викривачів корупції. Міжнародні документи наголошують на тому, що держави-учасниці мають встановлювати відповідні процедури, правила та стандарти на законодавчому рівні. Сьогодні нормативною основою функціонування інституту викривачів корупції в Україні фактично виступає Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII «Про запобігання корупції». Інші питання регулюються, зокрема роз'ясненнями НАЗК від 24.02.21 № 3 «Щодо механізмів заохочення та формування культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень Закону України «Про запобігання корупції», від 24.02.21 № 4 «Щодо забезпечення права викривача на конфіденційність та анонімність», від 18.06.21 № 6 «Щодо забезпечення права викривача на отримання інформації», від 23.06.2020 № 5 «Щодо правового статусу викривача», від 09.07.2020 № 6 «Щодо надання викривачам безоплатної вторинної правової допомоги» [24] тощо. В той же час роз'яснення не мають статусу нормативного акту, оскільки відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» агентство видає у межах повноважень накази та доручення [23].

Особлива увага в міжнародних актах та законах зарубіжних країн приділяється фізичному захисту викривача. Відповідні документи наголошують на всебічній допомозі викривачам, включаючи фізичний захист, надання медичної та психологічної допомоги. Разом із цим в чинному законодавстві про медичну допомогу не йдеться взагалі, а психологічна допомога лише згадується в переліку прав викривачів без відповідної конкретики.

Слід також звернути увагу на внутрішні процедури перевірки повідомлень викривачів, які, в тому числі до вказаних міжнародних стандартів мають бути чіткими та прозорими. Так, відповідно до статті 53-2 Закону України «Про запобігання корупції» дисциплінарне прова-

дження за повідомленням проводиться у строк не більше 30 днів з дня завершення попереднього розгляду. Якщо в зазначений строк перевірити повідомлену інформацію неможливо, строк дисциплінарного провадження може бути продовжено до 45 днів. Повторне продовження строку внутрішньої перевірки не допускається.

В той же час відповідно до Порядку проведення службового розслідування від 13.06.2000 № 950 рішенням про проведення службового розслідування визначаються голова комісії з проведення службового розслідування, інші члени такої комісії, предмет, дата початку та закінчення службового розслідування а його строк не може перевищувати двох місяців [25].

Якщо ми візьмемо для прикладу поліцейських, на яких розповсюджуються положення Закону України «Про запобігання корупції», то можемо зазначити, що службове розслідування проводиться та має бути завершено не пізніше одного місяця з дня його призначення керівником. У разі потреби за вмотивованим письмовим рапортом (доповідною запискою) голови дисциплінарної комісії, утвореної для проведення службового розслідування, його строк може бути продовжений наказом керівника, який призначив службове розслідування, або його прямим керівником, але не більш як на один місяць. При цьому загальний строк проведення службового розслідування не може перевищувати 60 календарних днів [26].

Таким чином можна зробити висновок, що існує потреба в узгодженні положень Закону України «Про запобігання корупції» із іншими нормативними актами держави, що відповідатиме принципу верховенства права, який декларується багатьма міжнародними конвенціями та документами, як у сфері боротьби із корупцією, так і у сфері захисту прав людини.

Висновки. На підставі вищевикладеної інформації маємо сформулювати відповідні висновки та узагальнення:

1. Міжнародні документи, такі як Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції, Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією, Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією, Міжамериканська конвенція проти корупції, Конвенція Африканського союзу про попередження та боротьбу з корупцією, Директива ЄС «Про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства ЄС» встановлюють багато стандартів в частині існування інституту викривачів та їх захисту.

2. До основних принципів та правил слід віднести: належне нормативно-правове регулювання, створення системи гарантій та захисту прав викривачів, створення системи спеціальних органів, що ведуть боротьбу із корупцією, розбудова мережі каналів через які будуть здійснюватися повідомлення про корупцію.

3. На відміну від національного законодавства інститут викривачів вживається не тільки у сфері запобігання корупції. Здійснення повідомлень про правопорушення інтегровано в зарубіжних країнах до інших сфер суспільних відносин. Таким чином законодавці звертають увагу на важливість громадянського обов'язку щодо повідомлень уповноважених органів та посадових осіб про вчинення протиправних дій. Велика увага в цьому питанні приділяється вихованню у громадян та посадових осіб високої правосвідомості та визнання необхідності повідомляти про латентні протиправні дії.

4. На сьогодні певна кількість зарубіжних стандартів вже втілена в національне законодавство про запобігання корупції. В той же час невирішеними залишаються питання підзаконного регулювання даних питань, узгодження положень Закону України «Про запобігання корупції» з іншими нормативними актами, а також належного регулювання надання викривачам медичної та психологічної допомоги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Президент Єврокомісії: У сфері боротьби з корупцією Україна виконала інтенсивну роботу, але ситуацію ще потрібно покращувати. Інтерфакс Україна. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/839843.html> (дата звернення 14.09.2022)
2. Індекс сприйняття корупції (2022). Офіційний сайт Transparency International. URL: <https://ti-ukraine.org/research/indeks-spryjnnyattya-koruptsiyi-2022> (дата звернення 05.01.2023)
3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції: Закон України від 17.10.2019 № 198-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n6> (дата звернення 14.12.2022)
4. Давиденко, В.Л. Кримінально-правовий захист викривачів корупції // Особливості застосування антикорупційного законодавства: від розслідування до вироку суду: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17 жовт. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України; Громад. спілка «Центр запобігання та протидії корупції»; Громад. рада при МВС України. Харків: ХНУВС, 2019. С. 56-59.
5. Карелін В.В. Викривач як суб'єкт запобігання кримінальним корупційним правопорушенням. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 2/2021. С. 229-231.
6. Кобко Є. Інститут викривачів як інструмент запобігання та протидії корупції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 1. С. 136–141.
7. Косиця О.О. Інститут викривачів в Україні: адміністративно-правовий аспект: монографія. Київ: Людмила, 2019. 355 с.
8. Наконечна І.В. Правовий статус і захист викривачів. Функціонування інституту викривачів: проблеми та перспективи. *Юрид. бюл.* 2018. Вип. 7. С. 231–238.
9. Приходько А.А. Запобігання та протидія корупції в Україні за умов євроінтеграції. Адміністративно-правовий аспект: монографія; НДІ публ. права. Київ, 2020. 383 с.
10. Сметаніна Н. В. Міжнародний досвід захисту викривачів корупції / Н. В. Сметаніна, І. О. Коновалова // *Право і суспільство*. – 2018. – № 3. – С. 236–241
11. Толкачова І.А. Захист викривачів корупції: українські реалії та міжнародний досвід. *Часопис Київського університету права*. К., 2019. № 1. С. 287–291.
12. Науково-практичний коментар законодавства України про захист викривачів корупції / за заг. ред. О. Нестеренко. Київ: ТОВ РЕД ЗЕТ, 2021. 140 с.
13. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції: Міжнародний документ від 31.10.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text (дата звернення 16.12.2022)
14. Technical Guide to the United Nations Convention Against Corruption. URL: <https://www.unodc.org/unodc/en/treaties/CAC/technical-guide.html> (дата звернення 15.12.2022)
15. Кримінальна конвенція про боротьбу з корупцією (ETS 173): Міжнародний документ від 27.01.1999 № ETS173. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_101#Text (дата звернення 15.12.2022)
16. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ від 04.11.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення 15.12.2022)
17. Міжамериканська конвенція проти корупції: Міжнародний документ від 29.03.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_089#Text (дата звернення 15.12.2022)
18. African Union Convention on Preventing and Combating Corruption. URL: <https://au.int/en/treaties/african-union-convention-preventing-and-combating-corruption> (дата звернення 15.12.2022)
19. Directive (EU) 2019/1937 of the European parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law. URL: <https://tinyurl.com/ygdesnlv> (дата звернення 15.12.2022)
20. Бугайчук К.Л., Моргунов О.А., Прібиткова Н.О. Діяльність уповноважених осіб щодо запобігання корупції (організація роботи з викривачами, запобігання конфлікту інтересів): інформаційно-практичний довідник; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2022. 137 с.
21. Whistleblowing and the Public Interest Disclosure Act 1998 (accessible version). URL: <https://tinyurl.com/2l8kooyg> (дата звернення 15.12.2022)
22. Public Interest Disclosure Act (PID Act). URL: <https://tinyurl.com/2zqfa2cv> (дата звернення 15.12.2022)
23. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення 15.12.2022)
24. Викривачі корупції. Офіційний портал НАЗК. URL: <https://wiki.nazk.gov.ua/category/vykrivachi-koruptsiyi> (дата звернення 15.12.2022)
25. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування: Постанова Кабінету Міністрів України від 13.06.2000 № 950. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2000-%D0%BF/ed20230325#Text> (дата звернення 15.12.2022)
26. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2337-19#n148> (дата звернення 15.12.2022)